

акад. прав. наук України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2012. – 1128 с.

5. Швець Ю. Зміст конституційного права особи на охорону здоров'я / Ю. Швець // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 18. – Стор. 135–137.

**Ключові слова:** конституційні права, право на охорону здоров'я, соціальні права, безоплатне медичне обслуговування, державні та комунальні медичні заклади.

**Ключевые слова:** конституционные права, право на охрану здоровья, социальные права, бесплатное медицинское обслуживание, государственные и коммунальные медицинские учреждения.

**Key words:** constitutional rights, right to health care, social rights, free medical care, state and municipal medical establishments.

### **ЛУЦКОВ В'ЯЧЕСЛАВ ОЛЕГОВИЧ**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
аспірант кафедри конституційного права

## **КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування – це одні з найважливіших і разом з тим найдинамічніших інститутів муніципального права. Зокрема, з'явилися форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування (наприклад перформанс, краудфандинг), які не згадуються в жодному нормативно-правовому акті. У той же час, у вітчизняних нормативно-правових актах кількість, а іноді й якісне розкриття форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування суттєво відрізняється в різних населених пунктах. Саме для забезпечення системного підходу до правового регулювання форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування є необхідною їх класифікація за різними критеріями.

Конституція України [1], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], більшість статутів територіальних громад в сукупності передбачають близько 14 інститутів, які можуть виступати формами безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування: від місцевих виборів до мітингів.

Варто зазначити, що всі форми безпосередньої участі територіальної громади мають різну частоту проведення. Так, за періодичністю можна виділити такі види форм:

1) Систематичні форми – проводяться періодично через певний проміжок часу (наприклад, чергові місцеві вибори проводяться щоп'ять років) [2];

2) Разові форми – проводяться з певною конкретною метою. А саме: для вирішення одного чи декількох питань місцевого значення. Проте, на відміну від систематичних форм, не є запланованими заздалегідь (наприклад, електронні петиції) [3].

За суб'єктом-ініціатором форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування можна поділити на:

3) Форми, що ініціюються посадовими особами та/або органами місцевого самоврядування (наприклад, проведення загальних зборів з ініціативи місцевих рад) [5];

4) Форми, що ініціюються посадовими особами та/або органами державної влади (наприклад, рішення про проведення чергових виборів до органів місцевого самоврядування приймається Верховною Радою України) [1];

5) Форми, що ініціюються власне членами відповідної територіальної громади або ініціативною групою членів такої територіальної громади (наприклад, проведення загальних зборів за ініціативою жителів) [2];

За способом реалізації можна виділити такі форми безпосередньої участі територіальної громади:

1) Форми з необхідністю фізичної присутності увесь процес безпосередньої участі відбувається за необхідністю фізичної взаємодії територіальної громади і суб'єктом прийняття рішення з питання місцевого значення – наприклад, у випадку мітингів, страйків і т.д.) [1];

2) Дистанційні форми увесь процес безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування відбувається без фізичної взаємодії територіальної громади і суб'єктів прийняття рішення. Також можна виділити два види дистанційних форм:

А) електронні форми – увесь процес безпосередньої участі відбувається в електронному вигляді – наприклад, у випадку електронних петицій [3];

Б) документарні форми – увесь процес безпосередньої участі реалізовується (може реалізовуватися) дистанційно в документарній формі – наприклад, звернення до органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб [3].

За мінімальною кількістю членів територіальної громади, необхідних для їхньої реалізації, можна виділити:

1) Форми з кількісно фіксованою частиною членів територіальної громади (наприклад, при поданні електронної петиції в м. Чернівці необхідно зібрати – 250 підписів) [4];

2) Форми з кількісно невизначеною частиною членів територіальної громади (наприклад, для реалізації місцевих ініціатив чи громадських слухань).

За характером відносин між членами територіальної громади та суб'єктами прийняття рішення форми безпосередньої участі територіальної

льної громади у здійсненні місцевого самоврядування можна розділити на:

1) Імперативні форми – передбачають, що результати реалізації форм є обов’язковими до виконання органами місцевого самоврядування. Мають чітку, нормативно закріплену процедуру реалізації. До імперативних форм належать: місцевий референдум, місцеві вибори, партисипативне бюджетування, створення органів самоорганізації населення, інші імперативні форми, що можуть бути передбачені нормативно-правовими актами.

2) Консультативні форми передбачають конкретні дії, які варто здійснити органам місцевого самоврядування або іншим суб’єктам для вирішення питань місцевого значення, але вони є необов’язковими до виконання. При цьому консультативні форми, як і імперативні форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування мають передбачену нормативно-правовими актами процедуру реалізації. До консультативних форм можна віднести: загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи, відкликання депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, а також старост сіл а селищ, громадські слухання, громадські експертизи, звернення до органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також подання електронних петицій.

3) Демонстраційні форми зазвичай передбачають вказівки на питання місцевого значення, що потребують вирішення, але не деталізують (або навіть не вказують) шляхи вирішення таких питань. Окрім цього, демонстраційні форми здебільшого мають базове нормативно-правове регулювання або не мають такого взагалі. До демонстраційних форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування можна віднести: мітинги, мирні збори, походи, пікети, страйки, голодування, а також перформанси.

Варто зазначити, що спроби побудувати класифікацію навколо критерію впливу територіальної громади на суб’єкта прийняття рішення були і раніше. Зокрема, в цьому контексті відомою є класифікація рівнів громадської участі за авторством Шеррі Арнштайна, яка датується 1969 роком [5], яка використовувалася деякими вітчизняними вченими в їх роботах навіть на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування [6; 7, с.23-24]. У цій класифікації автор передбачає наступну градацію: маніпулювання, терапія, інформування, консультація, врахування думки, партнерство, делегування повноважень та громадське керування [5]. Проте перші два рівні характеризуються відсутністю реального впливу територіальної громади на процес вирішення питання місцевого значення. При цьому разом з урахуванням географічних та історичних відмінностей класифікації Арнштайна, такий підхід є малоефективним у застосуванні до форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування в українських реаліях.

Загалом всі перераховані критерії класифікації можуть бути використані для покращення правового регулювання форм безпосередньої

участі територіальних громад у здійсненні місцевого самоврядування на місцевому або загальнодержавному рівні.

Та попри велику кількість можливих критеріїв для класифікації, ключовою є класифікація форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування за характером відносин між членами територіальної громади та суб'єктами прийняття рішення. Так, щодо всіх імперативних форм має закріплюватися їх обов'язковий характер для інших суб'єктів муніципальних правовідносин. Щодо консультативних форм має закріплюватися обов'язкове надання обґрунтування щодо ступеню їх врахування суб'єктом прийняття рішення. Щодо не заборонених законом демонстраційних форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування повинні декларуватись додаткові гарантії недоторкості для членів територіальної громади, що беруть участь в таких демонстраційних формах безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

### **Список використаної літератури:**

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України № 30. Ст#аття 141
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997, № 24, ст. 170.
3. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України 1996 р. № 47, ст. 256.
4. Єдина система електронних петицій Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://e-dem.in.ua/chernivtsi>
5. Arnstein, Sherry R. A Ladder of Citizen Participation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2UR8Lxk>
6. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навчально-методичний посібник ДП «Укртехінформ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2WCnP2D>
7. Ільченко Н. В. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2TJRSUg>

**Ключові слова:** класифікація, місцеве самоврядування, територіальна громада, члени територіальної громади, форми безпосередньої участі у здійсненні місцевого самоврядування.

**Ключевые слова:** классификация, местное самоуправление, территориальная громада, члены териориальной громады, формы непосредственного участия в осуществлении местного самоуправления.

**Key words:** classification, local self-government, local community, members of the local community, forms of direct participation in the realization of local self-government.